

“Unutulmuş Bir Çağ Artığı”: Mübeccel İzmirli Üzerine Bir İnceleme*

“A Forgotten Age Leftover”: A Research On Mübeccel İzmirli

Yağmur Yıldırım Bayrakçı¹

*Bu makale, 2019 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda tarafıma hazırlanan *Mübeccel İzmirli / Hayatı ve Eserleri* isimli yüksek lisans tezinden hareketle kaleme alınmıştır.

¹Doktora öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ORCID: Y.Y.B. 0000-0002-9280-9135

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Yağmur Yıldırım Bayrakçı,
İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
İstanbul, Türkiye
E-mail: yagmuryildirimay@gmail.com

Başvuru/Submitted: 09.09.2020

Revizyon Talebi/Revision Requested: 27.10.2020

Son Revizyon/Last Revision Received: 16.11.2020

Kabul/Accepted: 18.11.2020

Atf/Citation:

Yıldırım Bayrakçı, Y. (2020). Unutulmuş bir çağ artığı: Mübeccel İzmirli üzerine bir inceleme. *TUDED 60*(2), 491-516.
<https://doi.org/10.26650/TUDED2020-0052>

ÖZET

Mübeccel İzmirli (1934-1982), Türk edebiyatına ağırlıklı olarak öykü ve şiir türlerinde eserler kazandırmış yazarlar arasındadır. Bu çalışmada daha önce üzerinde durulmamış olan Mübeccel İzmirli, tüm yönleriyle tanıtılacaktır. En fazla şiir türünde eserler kaleme alan Mübeccel İzmirli, yazdığı şiir ve öykülerinde kadının mutsuzluğuna, toplumdaki yerine, vermek zorunda kaldığı mücadeleye ve toplumsal hayattaki yozlaşmaya odaklanmıştır. Öykülerinde, yaşadığı toplumun sosyo-ekonomik durumundan kendini soyutlamadan öykülerini yazan Mübeccel İzmirli, bu ortamda kadınların yaşadığı sorunlara değinir. Toplumsal hayattaki çözümlerin kadının hayatında yarattığı sıkıntıları görmezden gelmeyen İzmirli, kadınların sesi olmaya çalışır. Şiirlerinde de kadının iç dünyasını anlatmaya çalışan İzmirli, hayal kırıklıklarının şairi olarak belirir. Öykü ve şiir kitabı dışında, bir biyografi kitabı, iki çocuk kitabı olan Mübeccel İzmirli, arkadaşlarıyla birlikte *Otağ* adında bir de dergi çıkarmıştır. 1970'li yıllardan sonra edebiyat sahasında ismini pek sık göremediğimiz İzmirli, 1977 yılında arkadaşı Âtîf Özbilen hakkında bir biyografi kitabı yayımlar. Klasik bir biyografi metninden uzak olan kitapta İzmirli, Özbilen'i kendi düşünceleriyle anlatır. *Mavi Çamlar Ülkesi* ve *Ay Kız ile Gün Oğlan* adındaki kitaplar, çocuklara sevgi, saygı, merhamet, yardımlaşma, barış gibi konularda bilgi verici niteliktedir. Bu makalenin amacı, Türk edebiyatında değeri bilinmeyen, kenarda kalan isimlerinden biri olan Mübeccel İzmirli ve çalışmalarını gün yüzünü çıkarmak, edebiyat tarihindeki bir eksikliği tamamlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Mübeccel İzmirli, Türk edebiyatı, öykü, şiir, çocuk kitabı

ABSTRACT

Mübeccel İzmirli (1934–1982) was an author who is known for her contribution to Turkish literature through her stories and poems. Mostly in her poems, Mübeccel İzmirli focused on women's dissatisfaction, their position in society, their struggle, and also the overall the corruption that exists in society. Writing her stories without isolating herself from society's socioeconomic situation, she touches upon the problems which women face under socioeconomic circumstances. İzmirli, who does not ignore the problems that social disintegration provokes, tries to be the voice of oppressed women. She also published the magazine *Otağ* with her friends. Mübeccel İzmirli, whose name did not often appear in the field of literature after the 1970s, published a biography of her friend Atif Özbilen in 1977. This work had two volumes, titled *Mavi Çamlar Ülkesi* and *Ay Kız ile Gün Oğlan*. They introduced children to topics like love, respect, compassion, solidarity, and peace. This article aims to make up a deficiency in literary history by bringing to light Mübeccel İzmirli and her literary works that have been largely forgotten and under-appreciated.

Keywords: Mübeccel İzmirli, Turkish literature, story, poem, children's books

EXTENDED ABSTRACT

Mübeccel İzmirli, who was born in Çorlu in 1934, came to İstanbul from Çorlu at a young age with her mother after her parents got divorced. After graduating from Çapa Kız Ortaokulu, she could not attend high school due to health problems. Continuing her education through private lessons, she became curious about poetry and her poems were published in local magazines. Also, she worked as a personnel officer and a secretary to earn money.

The earliest poem of Mübeccel İzmirli that I could find titled “İstifham” was published in the *Aksekililer* newspaper in 1955. In the 1960s, the name of Mübeccel İzmirli, whose interest in literature was gradually increasing, appeared in various magazines and she published her first book, *Gök Katında Kaza*, in 1963. Other than the forty-five poems in *Gök Katında Kaza*, twelve of her poems were published in various magazines and nine were unpublished. Featuring the feelings of women in her poems, İzmirli was inspired by art history from time to time and chose the metaphors she used in her works from this sphere. Once again, the poets of folk poetry and poems belong to them, and elements referring to nature became the main source of her poems.

In 1963, İsmet Kemal Karadayı came together with Mehmet Haşmet and İsmet Yazgan to publish the magazine *Otağ*, and İzmirli took charge of almost all the work of the magazine. *Otağ*, which was an “art–thought–education” magazine, published different genres like poetry, essays, stories, articles, criticisms, interviews, and translated poems/stories. The magazine, which included young poets as well as established names and informed the reader about the developments in the world of art and literature, stopped being published after its 15th issue. After managing the magazine for that time frame, İzmirli became the editor of the *Yelken* and *Çatı* magazines between 1966 and 1969.

Mübeccel İzmirli’s book of short stories titled *Sabah Geçidi* was published in 1967. Apart from the six stories in this book, four more stories were published in various magazines. İzmirli tried narrative techniques like internal monologue and stream of consciousness to portray the position of women in society. She was also influenced by “anxiety literature” created out of the existentialist movement that had its roots in mid-20th century French literature.

Mübeccel İzmirli, whose name was not seen often in the field of literature after the 1970s, published the biography of her friend Atif Özbilen in 1977. In the book, which is far from being a traditional biography, İzmirli tells us about Özbilen using her own thoughts. While doing so, she makes use of a conversation with Özbilen. This short work of forty pages was supported by the visuals of Özbilen’s works.

Mübeccel İzmirli also wrote two children’s books, one of which was published after her death. These books, titled *Mavi Çamlar Ülkesi* and *Ay Kız ile Gün Oğlan*, introduce children to themes like love, respect, compassion, solidarity, and peace. In *Mavi Çamlar Ülkesi* she portrayed these topics by using Surrealist narrative techniques, while in *Ay Kız ile Gün Oğlan* the narrative progresses through a love story.

Between the years 1962 and 1982, Mübeccel İzmirli also wrote literary articles in magazines but did not go beyond fiction except for a few essays. Most of the works of İzmirli, whose 35 articles I have found in the magazines *Ataç*, *Otağ*, *Çatı*, *Varlık*, *Yelken*, *Yeni İnsan*, and *Yeni Ufuklar*, consist of interviews with various authors. Other than these, there are book reviews and essays.

An intestinal disease that Mübeccel İzmirli caught while in her middle-school years stayed with her throughout her life. Since she needed to work in different jobs to earn money, she could not produce too much literary works. Nevertheless, Mübeccel İzmirli cemented her place in Turkish literature as a writer who touched upon the problems of her time through her works. This article will also include the life, books, and works in periodicals of İzmirli, who has not previously been studied comprehensively.

GİRİŞ

Şiir, öykü, biyografi ve çocuk kitapları olmak üzere beş kitabı bulunan Mübaccel İzmirli'nin (1934-1982) 1960-1980 yılları arasında ismine rastlanılır. *Çatı, Ilgaz, Varlık, Kıyı, Dost, Yelken, Yeni Ufuklar* gibi edebiyat dergilerinde yazılar kaleme alan İzmirli, günün edebi atmosferinin içinde yer alır. Öykülerinde genellikle toplumun -özellikle de kadınların- sorunlarına değinen İzmirli, şiirlerinde duygularını ön plana çıkarır. *Varlık ve Yelken* dergilerinde “Sanatçılarla Konuşmalar” başlığı altında Sennur Sezer, Gülten Akın, Yıldız Kenter, Demir Özlü, Mehmet Seyda, Nezihe Meriç gibi isimlerle yaptığı röportajlar; kadınlık durumu ve kadın yazarların sıkıntılarıyla ilgili Şükûfe Nihal, Suat Derviş, R. Tomris, Adalet Cimcöz, Afet Muhteremoğlu gibi isimlerle yaptığı soruşturmalar döneminde ilgiyle karşılanır. 1977’de Âtîf Özbilen’in hayatını anlattığı biyografi kitabı; 1981 ve 1982 (ölümünden sonra) yıllarında çocuk kitapları yayımlanır.

Mübaccel İzmirli hakkında, dergi ve gazetelerde yayımlanan yazılar dışında kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Türk edebiyatında ismi çok az anılan İzmirli'nin hayatı, kitapları, süreli yayınlardaki yazıları ve yöneticisi olduğu dergi bu çalışmada ayrıntılarıyla ele alınacaktır.

1. HAYATI

Fatma Mübaccel İzmirli¹, 30 Mayıs 1934² tarihinde Çorlu’da dünyaya gelir. Babası Hikmet Bey, annesi ise Müşerref Hanım’dır. Çok küçük yaşta annesi ile babası ayrılan İzmirli, İstanbul’a gelerek annesi ve onun ikinci eşi Mustafa Abay ile Çubuklu’da yaşar. İlkokulu Kadıköy 6. İlkokulu’nda okur ve 1947 yılında Çapa Kız Ortaokulu’ndan mezun olur (*Varlık Yıllığı 1963*, 1962, s. 485). Sağlık sorunları sebebiyle lise öğrenimine devam edemeyen İzmirli bazı kaynaklarda verilen bilgilere göre bu eksikliğini özel ders alarak giderir (Ağaoğlu ve Saral, 2013, s. 247). *Otağ*’ın yedinci sayısında Ahmet Haşim’i nasıl tanıdığını anlattığı bir yazıda anılarından bahsederken bu zamanları şöyle dillendirir:

O sıralarda ne kadar küçük olduğumu şimdi artık kesin olarak hatırlayamıyorum. Olay, amansız hastalığa yakalanıp çöküntüleri üst üste yaşadığım sıralarda okuldan alınışımın iki üç yıl ötesine rastladığına göre, belki on beş sularında, belki on altıyı sürdürüyor olacağım. Yani, ilerde de belki hiçbir zaman değişmeyecek acayip bir çocuk, kızlık devresi... (*Otağ*, Sayı: 7, 1963, s. 12)

Annesinden ve üvey babasından ayrı, sürekli ev değiştirerek Çengelköy, Kuzguncuk ve Erenköy’de yaşayan İzmirli’nin bu durumunu Afet Muhteremoğlu şu şekilde dile getirir:

“Üvey babası ona hep yardımcı olurdu” diyor Ilgaz. Çünkü İzmirli hep fakır u zaruret içinde yaşamış. “Aman ne kadar ev değiştirdi, ne kadar ev değiştirdi” diye eklemeyi ihmal etmiyor; evden eve taşınmış durmuş (Lekesiz, 1999, s. 76).

1 Mübaccel İzmirli’nin nüfus kayıt örneğinde ve emeklilik kartında adı, Fatma Mübaccel İzmirli olarak geçmektedir.
2 Mübaccel İzmirli’nin doğum tarihi tüm kaynaklarda 22.05.1934 olarak geçer. Fakat kendisinin nüfus kayıt örneğinde görülen bilgiye göre doğum tarihi, 30.05.1934’tür.

Ortaokulu bitirdikten kısa süre sonra iş hayatına atılan Mübeccel İzmirli, ilk olarak personel memurluğu görevinde çalışır. 1955 yılında edebi anlamda ilk çalışması olan “İstifham” başlıklı şiiri, *Aksekililer* gazetesinde yayımlanır fakat 1960’lı yıllara gelene kadar herhangi bir yerde ismi görülmez. 1962-1963 yıllarında özel bir kurumda sekreterlik, reklam filmlerinde dublaj yapan İzmirli, yayın dünyasıyla da tanışır. Bu tanışıklığın ilk ürünü, *Otağ* dergisidir. 1963 yılında İsmet Kemal Karadayı, Mehmet Haşmet ve İsmet Yazgan ile bir araya gelerek çıkardıkları derginin yönetimini Mübeccel İzmirli üstlenir. 15 Ocak 1963 tarihinde ilk sayısı yayımlanan derginin kurucular adına sahibi, Mübeccel İzmirli’dir. Sanat, düşünce ve eğitim dergisi olarak çıkan *Otağ*’ın ömrü sadece 15 sayı sürer ve Mart 1964’te son sayısını yayımlayarak kapanır. 1961 yılından itibaren *Çatı, Ilgaz, Varlık, Kıyı, Dost, Yelken, Yeni Ufuklar* dergilerinde şiirleri ve öyküleri yayımlanan İzmirli, 1966 yılına gelindiğinde *Yelken* dergisinin yönetimini üstlenir. Toplumcu bir çizgiyle, 128-142 sayılarını Attilâ İlhan ile yönettiği dergi, başarı yakalar. 142. sayıda Attilâ İlhan’ın yerine geçen Ayhan Can bu durumu şöyle ifade eder:

Attilâ İlhan – Mübeccel İzmirli yönetimi dergiye büyük hareket, toplumsal gerçekçi bir kişilik ve sanat öncülüğü kazandırmıştır. YELKEN’in satışı yüzde yüz artmıştır. Sürekli olarak kendisinden söz ettirmesine bakılırsa diktirdiğimiz fidanın tuttuğunu kolaylıkla görmek olasıdır. [...] Attilâ İlhan bu dergiye, Mübeccel İzmirli’yle çok şeyler kazandırmıştır (Can, 1969, s. 2).

Mübeccel İzmirli, yöneticilik görevini 1969 yılı Haziran ayına kadar sürdürür ve bu tarihten sonra dergi yönetimi Zühal Tekkanat’a kalır. Dergi, İzmirli’nin ayrılığıyla ilgili bu haberi okuyucularına şu şekilde duyurur: “Arkadaşımız MÜBECCEL İZMİRLİ, (gördüğü gerek üzerine) 4 yıldan bu yana titizlikle yürütmeye çalıştığı yönetmenlik görevinden ayrılmıştır. Okurlarımıza duyururuz” (*Yelken*, 1969, s. 3). *Yelken* dergisinin yönetimi sırasında *Çatı* dergisini de yöneten İzmirli, aynı zamanda Gazeteciler Cemiyeti İstanbul Şubesi’nde (1967), *Tercüman*, *Yeni İstanbul*, *Milliyet* gazetelerinde ve *Milliyet Yayınları*’nda da düzeltmenlik ve redaktörlük yapar (*Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi* 2004).

Mübeccel İzmirli bu işlerinin yanı sıra 1963 yılında şiir kitabı *Gök Katında Kaza*’yı; 1967 yılında ise öykü kitabı *Sabah Geçidi*’ni yayımlar. 1970 yılına kadar gerek çıkardığı kitapları gerek gazete ve dergilerde yer alan yazıları, şiirleri olsun üretken bir kimlik inşa eden İzmirli, bu tarihten sonra edebiyat dünyasında çok fazla görülmez. 1970’li yılların başında birkaç kez *Soyut* ve *Yelken* dergilerinde öykü ve şiir yayımlar. 1977 yılında yakın arkadaşı Atıf Özbilen’in biyografisini anlattığı *Muhteşem ve Yalnız Bir Ağaçkurdu* isimli kitabını çıkarır. Bu yıllarda sessizliğini sürdüren Mübeccel İzmirli, 1979 yılında emekli olur. Emekli olduktan sonra sindirim sisteminde yaşadığı sıkıntılar sebebiyle zamanının büyük kısmını hastanelerde geçiren İzmirli, 1981 yılında *Mavi Çamlar Ülkesi* adında bir çocuk kitabı yayımlar. İzmirli’nin ölümünden sonra ise, 1983 yılında *Ay Kız ile Gün Oğlan* adındaki çocuk kitabı basılır.

48 yaşında vefat eden Mübeccel İzmirli’ye ölümünün ardından iki öykü, iki de şiir yazılmıştır. Onu anlatan, hayatından izler taşıyan şiirlerden ilkinin Cemal Süreya kaleme almıştır. Eylül

1982’de *Gösteri*’de yayımlanan şiirde Süreya, İzmirli’nin “bir şey yemeyip içmeden, sadece onlarla beslendiği”ni söyleyerek şairlerle olan mektuplaşmalarından, maddi sıkıntılar sebebiyle eşyalarını satmak zorunda kalmasından, birlikte rakı içtikleri evlerinden bahsetmiştir. İzmirli’nin arkadaşlarına karşı hoşgörüsü Süreya’nın dizelerine şöyle yansımıştır: “Bizler rakı içerdik/ O, ecel şerbeti, damla/ Dostları için gizledi/ Çok daha önce ölmüştü/ Çok daha önce yoksa” (Süreya, 1982, s. 37). Şiirlerden diğerini, İzmirli’nin yakın arkadaşı Feriha Aktan yazmıştır. Kasım 1982’de *Yeditepe*’de yayımlanan şiirinde Aktan, İzmirli’nin ölümü sonrası duyduğu acıyı anlatmıştır: “Sılayla gurbet yan yana/ Aşılmaz bir kent oldu/ Ne çok yağmur yağdı bilsen/ Kirpiklerim hâlâ ıslak” (Aktan, 2000, s. 54).

Mübeccel İzmirli’nin ölümü sonrasında adına yazılan öyküleri, Afet Ilgaz ve Feyza Hepçilingirler kaleme almıştır. Bunlardan ilki, 1982 yılında *Yazko Edebiyat*’ta yayımlanan, Afet Ilgaz’ın “Ölü Bir Kadın Yazar” adlı öyküsüdür. Erkeklerin başrolü üstlendiği edebi bir çevrede kadın yazar olmanın zorluklarından bahseden öykü, kahraman-yazarın günbegün ölümünü anlatır. Öyküde, kadınların gerektiği yerde birbirlerine destek vermediklerini anlatan kahraman-yazar, dergiye gönderdiği bir yazının yayımlanmamasına çok üzülür. Ilgaz, değindiği bu noktalarla Mübeccel İzmirli’yi kastettiğini dile getirir (Ar, 2011, s. 160). Mübeccel İzmirli’nin anısına yazılan ikinci öyküyse, Feyza Hepçilingirler’e aittir. 1983 yılında *Kıyı*’da yayımlanan “Sabişi” adlı öykünün yazılış sürecini Hepçilingirler kendisiyle yaptığım görüşmede şöyle anlatmıştır:

Ben Mübeccel İzmirli ile yüz yüze tanışmadım. Mübeccel İzmirli, eşim Hüsni Hepçilingirler’in yengesinin akrabasıydı. Eşim İTÜ’yü kazandığında İstanbul’daki tanıdık olarak kendisine onun adı ve adresi verilmiş. O da ziyaret etmiş Mübeccel Hanım’ı ve sanırım şair kimliğinden, edebiyatçı duruşundan etkilenmiş. İstanbul’da bulunduğu yıllar içinde (ne sıklıkta olduğunu bilmesem de) görüşmüşler. Birtakım edebiyat toplantılarına, pikniklere katılmışlar. Eşim mezun olup İzmir’e dönünce aralarında mektuplaşmalar da olmuş. Aile yaşça kendisinden epeyce büyük Mübeccel Hanım’ın oğullarına gösterdiği bu yakın ilgiyi kuşkulu bulmuş. Artık nasıl bir dille olmuşsa Mübeccel Hanım’ı bir daha yazmaması konusunda uyarılmış. Ben mektupları bulduğumda Mübeccel Hanım hayatta değildi. Tahmin edeceğimiz gibi, onun mektuplara yansıyan ruhsal durumundan etkilendim. Has bir edebiyatçının kaleminden çıkmış bu mektuplar zamana karışıp yok olmasın diye yazdığım öykünün içine bölüm bölüm yerleştirdim. Zaten biri 22.7.1963, öteki 8.8.1963 tarihli olmak üzere sadece iki mektup vardı. Ben mektupların yazılışından 20 yıl sonra, 1983’te yazmışım “Sabişi” öyküsünü (Hepçilingirler, 2018).

İzmirli’nin mektuplarından yola çıkılarak yazılan bu öykü, sevdiği insan tarafından tek başına bırakılan kadının duyduğu yalnızlığı anlatmaktadır. “Hayatımda hiç kimseyi düşünürken bu denli rahat ettiğimi, duygularıma beyaz diyeceğim bir rengin yayıldığını [...] bilmiyorum,” diyen kadın, öykünün sonunda “hiçliğini fark ettiği, değersiz, küçük bir insan” (Hepçilingirler, 1983, s. 23) olduğunu düşünmektedir. Seveda kelimesinin içini dolduramayan kadın, perdelerini kapatıp bir daha hiç kendisi gibi olmayacağı bir hayata başlamaktadır.

Mübeccel İzmirli, 1981 yılında hem psikolojik hem de sindirim sistemindeki rahatsızlıklarla mücadele eder. Artık zamanının tümünü hastanede geçiren İzmirli, ölümünden kısa süre önce Feriha Aktan’a yazdığı vasiyeti niteliğindeki mektubuna şöyle başlar: “Feriha’ m! Fazla yazamayacağım, çok kötü durumdayım, yarın acilen ameliyata alınacağım. %80 veya doksan kurtuluşum yok.” Ölmek üzere olduğunu bilen İzmirli, şiirleri ve öyküleriyle ilgili yapılmasını istediklerini Aktan’a şu şekilde sıralar:

Basılacak hikâyelerimin tümünü, eğer kabul ederlerse aynı yayınevine ver, telif ücretleriyle kitapların reklamları çok iyi yapılsın. Bunu artık sen kovalayacaksın. Bu reklamların içine May Yayınları’ndan çıkan son çocuk kitabı da dahil edilsin. Acaba sen daha önce çıkmış şiir ve hikâye kitaplarımın, özel olarak kendi kontrolünden geçirip kendin düzelterek ilerde isteyebilecek bir yayınevine yeni baskılarını yaptırabilir misin? Onlar beni çok rahatsız ediyor. Hikâye kitabım öz olarak iyi de, anlatımında bir tutukluk var. Onu daha sadeleştirerek... Şiir kitabım ise 45 şiir yerine 20-25 şiirle kalsın istiyorum. Özellikle Yasak Aşk gibi şiirler beni son derece rahatsız ediyor. Pek çoğunu almadan atabilir, gerisini de istersen düzeltirsin. Kitabın sonuna evde son yazdıklarımı da “son şiirleri” olarak özel bölümle ekleyebilirsin.

Hem psikolojisini hem de tedavi sürecini etkileyen bu sıkıntılı günlerin sonunda, Göztepe Devlet Hastanesi’nde tedavi görürken 10 Temmuz 1982’de bağırsak kanserinden vefat eder. 13 Temmuz 1982’de, annesinin yanında, Kanlıca Mezarlığı’nda toprağa verilir.

2. ESERLERİ

2.1. Gök Katında Kaza

Mübeccel İzmirli’nin ilk kitabı *Gök Katında Kaza*, 1963 yılında Otağ Yayını tarafından yayımlanmıştır. *Gök Katında Kaza* çıktıktan sonra bir müddet daha dergilerde şiirleri görülen Mübeccel İzmirli, 1970’ten sonra sadece bir şiiriyle *Yelken* dergisinde yer almıştır.³ Kendini “hayal kırıklıklarının şairi” olarak tanımlayan İzmirli, şiirlerinde kadın duygularını, hüznünü, umudunu dile getirmek istemiştir.

Mübeccel İzmirli’nin şiir yazmaya başladığı, farklı edebi toplulukların ortaya çıktığı 1950’den sonraki yıllar, edebiyat tarihi içinde bir dönüm noktası olmuştur. İkinci Dünya Savaşı’nın dünyayı sarsan toplumsal, ekonomik, siyasal etkileri, 1960 yılında Türkiye’de yaşanan askerî darbe, toplumu, buna bağlı olarak edebiyatı ve dili etkilemiştir. 1950-1960 yılları arasında edebiyata hâkim şairler “bunalım edebiyatına” karşı çıkmışlardır. Darbe, Ahmed Arif, Rıfat Ilgaz gibi isimlerin tutuklanması, Marksist eserlerin Türkçeye çevrilmesi, Nazım Hikmet’in eserlerinin basılması bu dönemde “toplumsal gerçekçi” bir şiir anlayışının ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Beliren bu manzara karşısında 1960-1980 yılları arasında İkinci Yeniciler, “geçimsizliğin, kültür ikileminin, insanların yozlaşmasının, sömürünün, sarsılan ekonomik düzenin” bireyde yarattığı çelişkileri anlatan şiirler yazmışlardır (Kaya, 2016,

3 Bu bilgiye, Mübeccel İzmirli hakkında yaptığım detaylı arşiv taraması sonucunda ulaştım.

s. 40-44). Özellikle 1960-1970 yılları arasında edebî çevrede ismi sıkça duyulan Mübeccel İzmirli, böyle bir edebiyat ortamında kadının iç dünyasını dışa vurmaya çalışmıştır. Biten aşkın yarattığı hüznün, kırıklıklar, mutluluğun acıyla sona erışı onun şiirlerinin konusunu oluşturur.

Çocukluğundan beri kötü giden sağlık durumu sebebiyle sürekli hastanelerde olmasına, para kazanmak için farklı işlerde çalışmasına rağmen 1960 yılından itibaren özellikle *Varlık*'ta yayımlanan şiirleriyle sesini duyuran İzmirli, dönemin şair ve yazarlarının, eleştirmenlerinin de dikkatini çekmiştir. *Gök Katında Kaza*'nın “kırılan ümitlerin verdiği karamsar duyguyla” örüldüğünü söyleyen Tahir Kutsi, kitap hakkında şunları söylemiştir:

Eserin şekil güzelliğini kat kat aşan ve gerçek şiire susamış sanat çevremizle gerçek şiirden örnekler veren değerdeki parçalarla yeni nesil edebiyatımıza güçlü bir bayan [kadın] şairin katılmış olduğu görülüyor. [...] “Gök Katında Kaza” bir düşünen baştan haber veriyor, bir dünya görüşüne sahip, felsefesi olan ve bunun için de kendisinden çok şey bekleyebileceğimiz ışıklar getiren şairi tanıtıyor. Duygulu, düşünceli ve güçlü ve de cesur! (Kutsi, 1963, s. 10)

Aynı yazıda Kutsi, İzmirli'nin bazı kelimeleri hemen hemen her şiirinde tekrar etmesini “kitabın bütünlüğünü sağlayan sağlam mısra yapılarının yanında okuru yadırgat[tığını]” söyler. Yine İzmirli'nin bazı deyimleri öz Türkçe yazmak endişesiyle bozmasını da eleştirir. İzmirli'nin şiirlerini “duygu savaşlarında büyüyen seveleri yalnızlığın liflerine bağlayıp” işlediğini söyleyen Kadim Şahin, *Gök Katında Kaza*'da hüznün, kadın zevkinin ince çizgileriyle belirlediğini söyler. Tahir Kutsi gibi Şahin de tekrarlanan kelimelerin ve yer yer hikâyeye kaçan dizelerin İzmirli'nin şiirini zayıflattığını ifade eder (Şahin, 1963, s. 14). Dil ve söyleyiş bakımından olduğu kadar sanat yönünden de *Gök Katında Kaza*'yı başarılı bulan Muzaffer Uyguner'e göre İzmirli tüm şiirlerine aynı titizlikle yaklaşmıştır. Bazı hatalı söyleyişleri, dil sürçmeleri olsa da onu arı ve akıcı bir Türkçeye sahip olgun bir ozan olarak niteler:

İzmirli, *Gök Katında Kaza* kitabı ile, olgun bir ozan olarak giriyor şiir alanına. Duyduklarını sırf bir duygu olarak, bir ayna gibi vermemiş, onu kendi sanatçılığının süzgecinden geçirmiş, olaylara ve duygulara kendiliğinden bir şeyler katmıştır. (Uyguner, 1964, s. 14)

Gök Katında Kaza, “Hüzün”, “Aşk”, “Anılar”, “Dostluk ve Umut Üstüne”, “Düş Kırıklıkları” olmak üzere beş bölümden oluşur. İlk bölüm olan “Hüzün”deki şiirlerin tamamına hâkim olan tema, yalnızlık ve yalnızlığın beraberinde getirdiği hüznüdür. Şiirlerde zaman geçtikçe insan yalnız kalır; çünkü yalnızlık bir kaderdir, alın yazısıdır. Belki de bu sebepten acıdan şikâyet edilmez, onunla birlikte yaşamının dayanılmaz kaçınılmazlığı anlatılır. Hüzün, tabiata ait unsurlarla puslu bir manzara içinde verilir. Bu manzara daha çok, umutsuzluğun kapılarının aralandığı güz mevsiminde belirir.

Kitapta bölümlere, önce sevdiği şair ve yazarlardan alıntıyla başlayan Mübeccel İzmirli, “Aşk” bölümüne Cenap Şahabettin'den alıntılıdığı şu dizelerle başlar: “Hem güzel bir gece,

hem korkulu/ rüyayım ben/ Beni koynunda tutanlar bile titrer/ benden”. Bölümün teması olan aşk, neredeyse şiirlerin tamamında tek taraflı yaşanır ve eksikliği her daim hissedilir. Şiirlerde âşık olunan kişi hep özlenen yerededir. Şairin en büyük tutkusu aşk, sevgili yanında olmasa da bir gün gelecek umuduyla devam eder.

“Anılar”, Baki Süha Ediboğlu’nun şu dizeleriyle başlar: “Dinle, bir ceylân ağlıyor dağlarda/ Kara gözlerinde eski bahçeler...” Sekiz şiirden oluşan bu bölüm de tıpkı bir önceki bölüm gibi aşka odaklıdır. Bu aşk bazen kaf dağında aranır, ulaşılmaz ve yücedir; bazen şarap sofralarında kederle anılan bir yaradır. Fakat buna rağmen sevmenin ve sevilmenin yaşamanın en önemli yanı olduğu vurgulanır.

İzmirli, “Dostluk ve Umut Üstüne” bölümüne Rabindranath Tagore’un şu sözleriyle başlar: “Öyle inanayım ki, yıldızların arasında benim hayatıma bilinmez karanlıklardan doğru yol gösteren biri vardır...” Kendini “hayal kırıklıklarının şairi” olarak tarif eden Mübeccel İzmirli, kitabın bu bölümünde, diğer bölümlerdeki şiirlere göre daha umutlu bir atmosfer yaratır. Karanlık, bu bölümdeki şiirlerde umutla, düşle yok edilir; yerini mavi ve yeşil renge bırakır. Hayat, türlü zorlukları içinde barındırsa da çekip gitmek istenilen bir yer değildir. Aksine yaşamaya dair türküler, şiirler yazılmaya devam edilmeli, neyler, sazlar geleceğin güzel günleri için çalınmalıdır. Bu bölümlerdeki şiirlerde geçmiş kederle değil, gülümseyerek hatırlanır, tekrar yaşanabilmesi umut edilir.

Defterine not ettiği şiirlerinden Ömer Hayyam’ı sevdiği anlaşılan Mübeccel İzmirli, kitabın son bölümü “Düş Kırıklıkları”na Ömer Hayyam’dan aldığı rubai dizeleriyle başlar: “Beni bu dünyaya hiç istemeden getirdiler/ Büyüdüm/ Hayat içinde hayretim arttıkça arttı/ Nereden geldiğimi, burada ne yapacağımı/ Ve en sonra nereye gideceğimi düşündüm/ Bir türlü anlayamadım...” Kadın-erkek ilişkilerinde erkeğin, ne yaparsa toplum tarafından aklanması, kadının kendini birey olarak kabul ettirememesi, iyi mevkilere gelebilmek, daha rahat bir yaşam sürebilmek için insanların “efendilere” boyun eğmesi şiirlerin genel temasını oluşturur. Şaire göre böyle bir ortamda insanın var olması anlamsızdır. Tanrı bile bu riyakâr, hilekâr insan topluluğunu terk etmiştir. Haksız kazancın, inancını kaybetmiş ilişkilerin, güvensizliğin sardığı bu evren, sisler içindedir.

2.1.1. Diğer Şiirleri

Mübeccel İzmirli’nin ayrıca dergilerde kalan ve daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış şiirleri de vardır.

1960-1970 yılları arasında *İlgaz*, *Kıyı*, *Çatı*, *Dost*, *Varlık*, *Yazko* dergilerinde yer alan on iki şiirin künyeleri şöyledir:

İzmirli, M. (1955). İstifham. *Aksekililer*, 14, 2.

İzmirli, M. (1962). Takas. *İlgaz*, 10, 15.

İzmirli, M. (1962). Yıllardan Sonra. *İlgaz*, 11, 16.

- İzmirli, M. (1962). *Ayrı Yollarda. Kıyı*, 11, 11.
İzmirli, M. (1963). *Yanlış Hesap. Çatı*, 4, 11.
İzmirli, M. (1963). *Abant'ta Akşam. Ilgaz*, 20, 6.
İzmirli, M. (1963). *Tedirgin Övgü. Çatı*, 7, 6.
İzmirli, M. (1963). *Uzun Gece. Dost*, 12, 21.
İzmirli, M. (1963). *Kesin. Varlık*, 610, 12.
İzmirli, M. (1963). *Dokusu. Varlık*, 612, 12.
İzmirli, M. (1964). *Abant Akşamında Sen. Çatı*, 18, 1.
İzmirli, M. (1982). *Uyanan Kadın İçin. Yazko*, 23, 12-14.⁴

İzmirli'ye ait tespit edebildiğim daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış şiirlerin isimleri ise şöyledir:⁵ “Ozan Tutkusu”, “Vefa Bozacısı”, “Kaybeden Kazanıyor”, “Pastel Yapı”, “Uzak Acı”, “Uyumsuz”, “Abstre”, “Güzellik”, “Aşkın Sonu”.⁶

Mübaccel İzmirli'nin ölümünden sonra (Temmuz 1982), şiirlerini yayımladığı dergilerden biri olan *Kıyı* dergisi yazarları, İzmirli'nin anısına dergide, o zamana kadar *Kıyı*'da çıkan şiirlerini tekrar yayımlamışlardır. “Sevgilerin büyüklüğüne inanan insan, soylu bir şair olarak” anımsadıkları İzmirli'ye vefalarını göstermeye çalışmışlardır:

Anadolu kentlerinin o yıllarda (Ankara dışında) belki hiçbirinde görülmeyen sanat sevgisiyle Trabzon bizlere KIYI gibi bir olanak sunmuştu. Mübaccel İzmirli'nin o zamanlardan bizlere özel bir yakınlığı vardır. Kadının “eksik etek” olarak görüldüğü toplumda, bu anlayışa duyarlı bir tepki olarak yazdığı şiirlerle bizleri etkilerdi. Arı, çocuksu bir sevgi yordamıyla kendimizi eğitmeğe çalışırken onun şiirinde kendimize yakın bir şeyler bulurduk. (Özben, 1982, s. 4)

Şiir zevkini az çok anlayabilmek için İzmirli'nin tuttuğu şiir defterine bakmak faydalı olacaktır. Mübaccel İzmirli, kendi yazdığı şiirlerinin yanı sıra hoşuna giden şiirleri de not ettiği defterine en çok Yahya Kemal'in şiirlerini yazmıştır. Bu şiirlerin isimleri şöyledir: “Şarkı”, “Bahçelerden Uzak”, “Vuslat”, “Geçmiş Yaz”, “Bir Dosta Mısralar”, “Endülütle Raks”, “Zevâbad”, “Sessiz Gemi”. Yahya Kemal'in dışında en çok rastlanılan iki isimse, Orhan Seyfi Orhon ve Faruk Nafiz Çamlıbel'dir. Bu isimlerin dışında defterinde şiirlerine yer verdiği birkaç isim: Ahmet Haşim, Necip Fazıl Kısakürek, Necdet Rüştü Efe, Ahmet Hamdi Tanpınar, İsmet Yazgan, Sabahattin Ali, Cahit Sıtkı Tarancı, Şükûfe Nihal Başar, Halide Nusret Zorlutuna, Ziya Osman Saba, Yaşar Nabi Nayır. Bunların haricinde Ömer Hayyam'ın yedi şiirini hem Farsçası hem de Türkçesiyle defterine not etmiştir.⁷

4 Bu şiir, Mübaccel İzmirli öldükten sonra Afet Muhteremoğlu Ilgaz'ın isteğiyle yayımlanmıştır.

5 Bu şiirlere Fatma Defne Ilgaz aracılığıyla edindiğim Mübaccel İzmirli'nin şiir defterinden ve Ömer Lekesiz'den aldığım evraktan ulaştım.

6 Fatma Defne Ilgaz, daha sonra bu şiirleri yayımlamayı düşündüğü için onun aracılığıyla bulduğum dokuz şiirden sadece üç tanesine yer verebileceğim: “Ozan Tutkusu”, “Vefa Bozacısı”, “Güzellik”. Bkz. Ek-1

7 Bu bilgilere, bana Mübaccel İzmirli'nin şiir defterini inceleme şansı veren Fatma Defne Ilgaz aracılığıyla ulaştım.

2.2. Sabah Geçidi

Mübeccel İzmirli'nin tek öykü kitabı kitabı *Sabah Geçidi* 1967 yılında yayımlanmasına rağmen öyküleri 1963 yılından itibaren dergilerde görülmeye başlanmıştır. 1955-1970 yılları arasında dergilerde hem şiirleri hem de öyküleri yayımlanan İzmirli'nin, bu dönemin sanatçılarıyla aynı meseleleri ele aldığı söylenebilir. 1950'li yıllar, Türk edebiyatında öykü ve şiirde farklı düşüncelerin ortaya çıktığı yılların başlangıcı olarak bilinmektedir. Bir yanda Mahmut Makal'ın 1950 yılında yayımladığı *Bizim Köy* adlı romanı köyü ve köylü sorununu anlatan “köy edebiyatı” anlayışını ortaya çıkarırken, diğer yanda “1950 kuşağı öykücülere” olarak anılan yazarlar, “yenilik” arayışına girmişlerdir. Yine bu yıllar şiirde de bir arayış olmuş ve “İkinci Yeni” hareketi başlamıştır. Tüm bu şair ve yazarlar, “[...] o yıllarda sıkça tartışılan toplumcu gerçekçiliğin sınırlarını araştırmaya yönelmiş ve bu yönelimin sonucunda, Batıdaki gelişmeleri de izleyerek ‘şimdi’yi yakalamaya çalıştıkları yapıtlarında birtakım öz ve biçim yenilikleri denemişlerdir” (Özata Dirlikyapan, 2017, s. 37). 1950'li yılların şair ve yazarlarında görülen en belirgin özellik, “bohem yaşantı”ları olmuştur. Kendini “yenilikçi” olarak adlandıran bu kişiler, şair, yazar, tiyatrocu, sinema sanatçısı fark etmeksizin yan yana gelmişler, birbirlerinin edebiyatları hakkında alışverişte bulunmuşlardır. Meyhaneler, ada gezintileri, ev toplantıları bu bohem yaşantının sürdürüldüğü mekânlar olarak kullanılmıştır. Siyaset de bu yılların bohem yaşantısına yön veren konulardan olmuştur. “1950 sonrasında edebiyatçıların sahip oldukları ‘seçkinlik’, bürokratların imtiyazlarını liberal politikalarla yok eden Demokrat Parti tarafından ellerinden alınmıştır” (Özata Dirlikyapan, 2017, s. 37). Buna bir de ekonomik anlamdaki sıkıntılar eklenince meseleleri dile getirebilmek için edebi ürünlerde bir yenilik arayışı kaçınılmaz hale gelmiştir.

Batıya yönelen şair ve yazarlar, 1950'li yılların sonuna doğru “varoluşçuluk” akımından etkilenmeye başlamışlardır. Varoluşun özden önce geldiğini, yani insanın özünü, “dünyada acı çekerek, savaşarak” yarattığını söyleyen akıma göre “yeryüzünde insana yol gösterecek, kendisinden başka, hiçbir şey yoktur. İnsan, kendi kendisini yarattığı için, özgür ve sorumlu olmak zorundadır. Bunaltı, bu sorumluluğu duymaktır. Ama bu bunaltı, insanı eylemden ayırmaz, tersine eyleme zorlar” (Hançerlioğlu, 1985, s. 144-145). Varoluşçuluğun etkisiyle görülen sıkıntı ve hiçlik duygusu da bireyin kendi yaşamının özünü oluşturması demektir. Varoluşçuluğun etkisinden kaynaklanıyor olacak ki dönemin edebiyatında “karamsarlık” sıkça işlenen konular arasında yerini almıştır. Bireyi, toplumsal sorunları dile getirmek için bir amaç olarak gören bu yenilikçiler, “bireyin iç dünyasını daha derinlikli ortaya koymak ve aynı zamanda dillerini bu derinliğe uygun esnekliğe kavuşturmak amacıyla, imgelere, bilinç akışına ve zaman-mekân soyutlamalarına yaslanmaya” başlamışlardır (Özata Dirlikyapan, 2017, s. 38-46). 1960'lı yıllara gelindiğinde bu yenilikçi duruş, gelişerek varlığını sürdürmüştür. “Sanayileşme, şehirleşme, işsizlik, yoksulluk ve en önemlisi kapitalist yaşamın Türkiye'deki görüntüleri, varoluşçu felsefenin de kendine bir karşılık bulmasını sağlamıştır” (Say, 1995, s. 34). 1960'tan sonra Leyla Erbil, Sevgi Soysal, Sevim Burak gibi isimlerle bu düzende kadının toplumsal hayatında verdiği mücadeleye, erkek egemen bir yapıda kadının nasıl konumlandığına değinen yazarlar arasında gösterilmiştir. Öykülerinde kadının toplumdaki yerine odaklanan,

erkek düzenini eleştiren Mübaccel İzmirli de 1950-1970 dönemi şair ve yazarlarıyla aynı yolda ilerlemiş, biçim ve içerikte yenilik arayışına girmiştir. “*Sabah Geçidi*”nde modern öykünün imkânlarını iyi değerlendiren İzmirli, dilde özenlidir ve bilinç akışı, iç monolog gibi teknikleri dene[mıştır]. Bu yönüyle de döneminin kadın yazarlarından ayrıl[mış]ve yenilikçi bir öykü anlayışını temsil [etmiştir]” (Tosun, 2016, s. 321).

Mübaccel İzmirli’nin yakalamaya çalıştığı bu yenilik, döneminin eleştiri yazarlarının dikkatini çekmiştir. İzmirli’yi “derin inceleme ve gözlem niteliklerinde güçlü bir düşünür, özellikle kendi cinsine özgü duyguları yakalamakta usta bir ruhbilimci” olarak gören Muhtar Körükçü’nün, *Sabah Geçidi* hakkındaki değerlendirmesi şöyledir:

Yazar, insan yaşantısındaki çelişmeli duyguların, iç isteklerle ve kendi aralarında çatışan davranışların ayrıntılarına kadar inme yolunda araç olarak kadın-erkek ilişkilerini, ortamda kadının durumunu ve bir arada iş ve işçi ilişkilerini konu olarak almış. [...] Kadını dünya görüşü ve duygulardaki başarılı yakalayışlarının yanında insan yaşantısındaki düzensizlikler, buna bir çare bulamayan büyük güç gibi konularda da ince ayrıntılara iniyor (Körükçü, 1967, s. 13).

Körükçü, İzmirli’nin “iç içe geçmeli ve anlamları karıştırıcı, izlenimi hayli çaba isteyen” dili hakkındaki görüşlerini ise şu şekilde ifade etmiştir: “Okuyucunun bir hikâye kitabından çok bir düşün eseri izler gibi dikkatini yoğunlaştırması, her cümle ve satırı iyi izlemesi, anlayış gücünü uyanık tutması gerek” (Körükçü, 1967, s. 13).

İzmirli’nin öykülerini, o güne değin alışılan öykü anlayışından farklı bir yere koyan Mehdi Halıcı, bu öykülerde toplumun ve doğanın “uyarıcı, ürkütücü ve düşündürücü bir açıdan geniş[lediğini]” söyler. Ona göre İzmirli, “sonuçlar çık[a]rır] durup durup. Ana yoldan ayrılır gibi İzmirli okuyucuyu nirengi noktalarına getirip bırak[ır]. Sonra ustaca topar[ar] her şeyi. Bu belli belirsiz uzaklaşıp yakınlaşmalarda büyük hikâyenin temellerini kur[ar]” (Halıcı, 1967, s. 24-25). Aynı yazıda Halıcı, kadın-erkek ilişkilerini bir bunalım şeklinden ziyade “her şeyi olduğu gibi kabul eden fakat aşağılık duygularının da çok ötesinde” yazdığını söylediği İzmirli’nin tek bir kusurunun olduğuna dikkat çekmiştir. Bu kusur, yazarın kitapta “kendi sorunlarına eğil[mesi] ve bu sorunları büyük kentlerin bulvarları içinde” işlemiş olmasıdır (Halıcı, 1967, s. 24-25). Muhtar Körükçü gibi İzmirli’nin dilini yoğun bulan, öykülerin “yavaş yavaş, sindire sindire, dikkatle ve çaba göstererek” okunması gerektiğini söyleyen Hikmet Dizdaroğlu ise kitapla ilgili şunları söylemiştir:

Bireyle toplum, öteki bireyler arasındaki açıklık ve çatışma, anlaşmazlık ve tutarsızlık, kişiyi bunalıma iten nedenler ve durumlar hemen bütün öykülerin ana örgüsüdür. Bunlar, öyle apaydın bir çerçeve içinde, belirli bir gereklilik bağlantısıyla sürdürülmez, hayır. Açıklamalara ve psikolojik çözümlere dayanır (Dizdaroğlu, 1967, s. 893).

Sabah Geçidi'ni, o dönemde “umut bağlanabilecek bir kişilik taşıdığı izlenimi” veren bir kitap olarak değerlendiren Dizdaroğlu'na göre İzmirli'nin öykülerindeki eksikliği, dile gereken önemi vermemesidir. Genç bir öykücünün “talebe, sebep, cüret, sakın, katiyyen, mühim, muhit, âdeta” gibi eski kelimeleri kullanmasının doğru olmadığını ifade eder. Kendisi hakkında yapılan eleştirilerden sonra 1968 yılında Afet Muhteremoğlu ile yaptığı söyleşide İzmirli, sanat anlayışını şöyle açıklar:

Yapmak istediğim [...] salt benim olacak gibi biri yeniden yaşanıp belirlenme ve yaratılma durumu. [...] Sonra da konulara ve olaylara kendi açımdan yeni bir yorum getirebilme. Bu arada, olabildiğince az işlenmiş ya da hiç el atılmamış sorunları inceleme kaygısından, başkalarına göre en anlamsız, değersiz gözükten durumlardan kendi dünyama uygun özler, imgeler, çağrışımlar, yeni biçimler çıkarıp genele uygulama. Eşyanın ve canlının oluş gerçeğine inerek bu arada... Bir fotoğraf alıcısı gibi evren kabuğu üstünde dolaşmaktan insanın, nesnelere ve olayların yer ve zaman kavramında içerliğini (bir bugün) anlamında tekrar tekrar araştırma. [...] Klasik ilkeleri çağdaş sanatın özellik ve olanakları çerçevesinde yeniden düzenleyip yerel ve ulusal olandan kopmaksızın evrenseli tutturma çabası da var. Bütün bu değin kargaşanın arasında da ne olursa olsun ortak bir dünya diliyle konuşabilme özlemi (Muhteremoğlu, 1968, s. 8).

Kitabın ilk öyküsü “Sabah Geçidi”, 1964 yılında *Varlık*'ta yayımlanır. Kitaptaki öykülerinin tamamında kadın erkek ilişkisine odaklanan İzmirli “Sabah Geçidi”nde, bir sekreterin erkeklerin ele geçirdiği dünyada karşı karşıya kaldığı sorunlar, kadının erkeklerin gözünde cinsel bir obje olarak konumlanması, erkeğe duyduğu sevginin hayal kırıklığıyla sonuçlanması, kadının ruhsal durumu dikkate alınarak anlatılır. “Sabah Geçidi”nde toplumsal olaylardan ziyade bireysel duyguların önem kazandığı, bireyin düşüncelerinin dikkate alındığı bu yıllarda sıklıkla kullanılan “ben anlatıcı” tekniği kullanılır. Bu durum, bilinç akışı tekniğine bağlı olarak öyküde uzun cümlelerin yer almasını kolaylaştırır. Bu tekniğin imkânları vasıtasıyla İzmirli öyküde biyografik unsurlara da yer vermiştir. Öyküdeki kadının Bâbîâlî'de bir reklam şirketinde sekreter olarak çalışması, yazarın 1962-1963 yılları arasında özel bir kurumda sekreterlik yaptığını hatırlatır. Nitekim Mübeccel İzmirli de Afet Muhteremoğlu ile yaptığı söyleşide, öykülerinde hayatından izler olduğunu söyler:

[...] belli bir estetik süzgeçle kişisel öfke, kırgınlık ve olumsuzluğundan olabildiğince arıtılıp sanata aktarılan her konu, anladığıma göre herhangi bir gölge ve kir taşımaz artık. Çalışmalarında geçenleri ömür sürecimin değişik dönemlerinde ben yaşadım, duydum, gördüm ve bitirdim. Bir yerde de (malzeme), gereç olarak kullandım hepsini (Muhteremoğlu, 1968, s. 9).

Kitabın ikinci öyküsü “Koku”, 1963 yılında *Varlık Yıllığı*'nda, 1964 yılındaysa *Yelken* dergisinde yayımlanmıştır.⁸ Kitabın tamamına hâkim kadın ve kadınlık halleri, bu öykünün de ana meselesidir.

8 Bu öykü, Mübeccel İzmirli tarafından kitaba alınırken değiştirilmiştir. “Mühim”, “ekseriya” gibi kelimeler Türkçeleştirilmiş, tamamı büyük harfle yazılan bazı kelimeler küçük harfle yazılmıştır.

Öykü, ismi verilmeyen kadının geçmişte ve şimdi yaşadığı iki aşkı anlatır. Şimdideki sevgilisinin ne zaman döneceği belli olmayan bir yolculuğa çıkmasıyla kadın yalnız kalır ve geçmişteki aşkıyla beraber kendini de sorguladığı bir sürecin içine girer. İzmirli, dilin etkisini arttırabilmek için “İnce bir ter şakaklarında, kızarıp sessizce gülümsedi”, “Dudakların değdiği yerlerde rüzgâr esiyor güneyde. Kıyamet günü sanki” gibi şiir yoğunluğunda cümlelere öyküsünde yer verir.

Kitabın en uzun iki öyküsünden biri olan “Ölü Yargıçlar”, kitaba dâhil edilmeden önce 1966 yılında *Dost* dergisinde yayımlanmıştır. Kırk sayfalık bu uzun öyküde yazar, kadını odağa alarak toplumsal eşitsizlikleri farklı olaylar/durumlar çerçevesinde dile getirmiştir. Haksız yere işten çıkarılan, maddi anlamda sıkıntı çeken kadını öykü boyunca kendisi aleyhinde olan “adalet terazisi” takip eder ve yazar, bu terazi karşısında kadın olmanın zorluklarına değinir. Öyküde kadınların olduğu kadar, yoksul insanların da toplumsal eşitsizlikle nasıl mücadele vermek zorunda kaldığı anlatılarak dönemin sosyo-ekonomik düzenine de gönderme yapılır. Mübaccel İzmirli “Ölü Yargıçlar”da, ikiyüzlü akraba ilişkilerine, işsizliğin yarattığı bunalımlara, açlığa, adaletin sadece erkeklerden yana olduğuna ve dolayısıyla gerçek anlamda bir adaletin olmadığına değinir. Toplumsal eşitsizliği hem cinsiyet hem de ekonomik şartlar altında ele aldığı öyküsünde yazar, okuyucuyla da konuşarak adaletin ancak birlik olmakla sağlanabileceğini vurgular: “Tek başıma yetersizdim, anlıyordum bunu. Oysa... Birlikte yola çıkmalydık sizlerle...” (İzmirli, 2010, s. 59)

Sabah Geçidi'nin en sıra dışı ve gerçeküstü durumlar yaratılarak anlatılan öyküsü “Sodom-Gomora”, *Yelken*'de 1966 ve 1976 yılları olmak üzere iki kere yayımlanmıştır. Öyküde isimsiz kadın karakter, içine düştüğü anlamsızlığı, bunaltıyı yok etmek için arayışa çıkar. Bilmediği bir kentte, tanımlayamadığı insanlarla bir süre yaşar ve sonunda olmak istediği kadını yaratarak içindeki sıkıntılarını halleder. Kadının kentte karşılaştığı olaylar, kişiler, mekân olağanın dışında anlatılır. Mübaccel İzmirli öyküsünde, ait olduğu toplumla uyuşamayan, uyuşmadığından bunaltılar içinde arayışa giren bir kadın karakter çizer. Yazar, kadın üzerinden toplumda gördüğü kadın-erkek ilişkisindeki aksaklıkları sıralar.

Sabah Geçidi'nin en kısa öyküsü “Gecenin Not Defterinden”, 1966 yılında *Varlık*'ta, “Orman Kebabı” adıyla yayımlanır.⁹ Yoksulluk meselesinin ele alındığı öykünün yazılış sürecini Mübaccel İzmirli şu şekilde anlatmıştır:

“Sabah Geçidi”nde “Gecenin Not Defterinden” adlı bir öykü var. Biraz şaşkınlıkla, acılığına pek inanmadan, ama büyük hazlarla yaşanmış. İlk kez o biçim yakından görülmüş (boşta kalmıştım o ara) bir yoksulluk gecesinin anısıdır. Kentin, yani aradaki büyük suyun karşı yakasında oturuyordum. Gece ekmek yediğim tepsinin kenarında başlayıp, üç-dört saatte bitmiş bir öyküydü. Yargı beklemiyordum [...] Büyük bir altüst oluşu halletmişim, kavgı gibi. Ve değerine adamakıllı inanıyordum (İzmirli, 1969, s. 18).

9 Bu öykünün bazı yerleri kitaba alınırken Mübaccel İzmirli tarafından değiştirilmiştir. Büyük yazılan bazı kelimeler tamamen küçük yazılmış, son paragrafa eklemeler yapılmıştır. “Orman kebabı” ifadesi kitabın tamamında italik yazılmıştır (Bkz: İzmirli, M. (1966). Orman Kebabı. *Varlık*, 664, s. 18).

Mübeccel İzmirli'nin işsiz olduğu, maddi sıkıntı çektiği zamanlarda yazdığı, hayatından iz taşıyan bu öykü, yoksul insanların sofralarından eksik etmediği “orman kebabı”nın ne olduğunun anlatılmasıyla başlar. Orman kebabı, bilinenin aksine bir ot karışımıdır. Issız yol kenarlarında, bakir topraklarda yetişen bu ot karışımının içinde kekik, nane yaprakları, kara kızıl dövme biber tohumları ve tuz vardır. Ekmeğe katık edilen orman kebabı, yoksul ailelerin sofralarının vazgeçilmezidir. Yazar, herhangi bir iddiası olmadan, sadece içinden geçirdiklerini yazıp o durumdan kurtulmak istediği için bu öyküyü yazmıştır. İzmirli öyküyü 2000’li yılların çocuklarına adayarak onlara temkinli olmanın önemini anlatmaya çalışmıştır.

Sabah Geçidi'nin çoğul bakış açısıyla yazılan tek öyküsü “Ayrıkotu”, temelde kadının yalnızlığına vurgu yapan bir öyküdür. Bir askerle tek gecelik ya da kısa süreli ilişki yaşadığı düşünülen kadın, hamile olduğunu öğrenir. Erkeğin kendisini bırakıp uzaklara gitmesiyle, her ne kadar çocuğunun olmasını çok istese de kadın, kürtaj olmaya karar verir. Kadının kürtaj yaptığı günün doktor, Tanrı, cenin ve askerın ağzıyla anlatıldığı öykü, insanın doğadaki gelişimini, farklılıklarını ele alır.

2.2.1. Diğer Öyküleri

Mübeccel İzmirli'nin bu kitaba girmemiş dört öyküsü daha bulunmaktadır. Öykülerin künyeleri şöyledir:

İzmirli, M. (1963) Aşk Mektupları. *Otağ*, 11, 20-22.

İzmirli, M. (1966) Mermerde Unutulmuş Bir Ad. *Varlık Yıllığı*, 1966, 7, 507-516.

İzmirli, M. (1972) Ulak. *Soyut*, 44, 32-39.

İzmirli, M. (1973) Şahidin Gözleri. *Soyut*, 61, 47-64.

2.3. Mavi Çamlar Ülkesi

Mavi Çamlar Ülkesi, Mübeccel İzmirli'nin ölümünden bir yıl önce, Temmuz 1981 yılında yayımlanır. Bölümlere ayrılmadan 90 sayfa halinde yazılan kitap resimlerle desteklenmiştir. Mübeccel İzmirli *Mavi Çamlar Ülkesi*'nde çocuklara sevgi, saygı, yardımlaşma, sabır gibi konularda mesaj vermek istemiş, bunun için de konusunu çocukların ilgisini çekecek bir düzleme oturtmuştur. Gerçeküstü öğelerle çocuğun dikkatini çekebilecek kitapta yazar, çocuğun ahlaksal değerleri öğrenmesini sağlamak istemiştir.

2.4. Ay Kız ile Gün Oğlan

Ay Kız ile Gün Oğlan, Mübeccel İzmirli'nin ölümünden bir yıl sonra, 1983 yılında yayımlanır. Nural Birden tarafından resimlendirilen kitabın giriş kısmında İzmirli'nin bir paragraflık biyografisi ve Afet Muhteremoğlu'nun ön sözü vardır. Muhteremoğlu ön sözde İzmirli'nin yaptığı işlerden, onun nasıl bir yazar olduğundan bahseder. Mübeccel İzmirli *Ay Kız ile Gün Oğlan*'da çocuklara sevginin ne büyük bir erdem olduğunu, türlü zorlukları aşmada insanlara yardım ettiğini, insanlar arasında ayırım yapmamanın gerekliliğini anlatmak istemiş, kitabını da bu düzlemde kaleme almıştır. Yazar çocuklarla paylaşmak istediği bu iletileri, bir sultan kızı ile bir köy çocuğunun aşkıyla, geleneksel bir masal kalıbından yararlanarak vermiştir.

2.5. Muhteşem ve Yalnız Bir Ağaç Kurdu

Muhteşem ve Yalnız Bir Ağaç Kurdu, Mübaccel İzmirli'nin ağaç oyma sanatçısı Atıf Özbilen'in hayatını anlattığı kitabıdır. Klasik bir biyografi metni çizgisinin dışında kaleme alınan kitap, Şubat 1977'de Çeltüt Matbaacılık tarafından yayımlanmıştır. Kapak tasarımının Etem Çalışkan'a, kitap içindeki fotoğrafların Mehmet Demirel ve Ara Güler'e ait olduğu kitap, kırk sayfadan oluşmaktadır. Kitapta Özbilen'in eserlerinin ve sergilerinin fotoğraflarına, gazetelerden alınan haberlerin görsellerine yer verilmiştir.

Muhteşem ve Yalnız Bir Ağaç Kurdu, Halim Uğurlu'nun Atıf Özbilen'e yazdığı “Simyacı” dörtlüğüyle başlar:

İnsanın ormanlaşan yalnızlığında
Duymuş işleyişini ve simyasını her ağacın
Dil vermiş onlara ruh eklemiş yelden bir kılıçla
Sergilemiş büyülerle dünyasını her ağacın. (İzmirli, 1977, s. 1)

Atıf Özbilen'in ağaçlara can verdiği, onları hayata farklı bir kapıdan tekrar dâhil ettiği söylenen bu dizelerden sonra Mübaccel İzmirli, Özbilen'i kendi bakış açısıyla anlatmaya başlar. Onu “sabırlı, işini bilen, inatçı bir böcek”e benzeten İzmirli, eserlerinin âdeta konuştuğunu, onların mitsel bir ruh taşıdığını söyler. Mesela, Özbilen'in “Masal Kürsüsü” denilen, Türk motiflerinden esinlenerek oluşturduğu çalışma masasında Zeus'un, ölümlülerle ölümsüzler arasındaki çekişmenin yazgısını planladığını düşünür. Yine Özbilen'in yaptığı bir paravan için “Aşk ve Güzellik Tanrıçası yaman Afrodit, besbelli bu paravanın ardında giyinin soyunmuştu” ifadelerini kullanır. İzmirli, ağaç oyma sanatının “yıldız bir temsilcisi” olarak gördüğü Atıf Özbilen hakkındaki görüşlerini sıraladıktan sonra klasik biyografi formatında bir paragraflık bilgi verir. Daha sonra Özbilen'in sanat hayatından bahsetmeye başlar. Burada verdiği bilgiler, Özbilen ile yaptığı söyleşiden oluşur. Zaman zaman araya girerek kendi düşüncelerini de ortaya koyan İzmirli, genel itibarıyla sözü Özbilen'e bırakır.

Kitabın sonunda ağaç oymacılığının duyulması için elinden gelen her şeyi yaptığını söyleyen, ama yine de ilgili makamların kendisini fark etmemesini talihsizlik olarak yorumlayan Özbilen'in şu cümlelerine yer verilir:

[...] biz sanatçılar, sonunda çağın 'vefa'sına sığmır, yani ölümlü gelen hayata geçer, kendimizle birlikte eserleri yine de kurtarız. Ya ONLAR?.. Tarih içinde nereye çöküp neyi, nasıl kurtaracaklar dersiniz?.. (İzmirli, 1977, s. 38)

Özbilen'in düşüncelerini haklı bulan İzmirli, yüzde yüz millî ve geleneksel olan bu sanat dalının, çağdaş uygulamasını görmek istemeyen ilgili yönetimlerin elinde boşa harcandığını söyler ve şu cümlelerle kitabını tamamlar:

[...] Atıf Özbilen iyi ki kendi halinde bir sanatçı olarak yaratılmış, diyorum. Kendi halinde olduğu için belki de, *büyük bir sanatçı*, diye düşünüyorum. İyi ki insanları,

halkları yönetmiyor ve aman... İyi ki yöneticilere hizmet edenlerin arasında değil!.. Saygılarımla. (İzmirli, 1977, s. 40)

2.6. Süreli Yayınlardaki Yazılar

1962-1982 yılları arasında, yirmi yıllık bir süreçte dergilerde ismine sık olmasa da rastlanılan Mübeccel İzmirli'nin *Ataç*, *Otağ*, *Çatı*, *Varlık*, *Yelken*, *Yeni İnsan* ve *Yeni Ufuklar* dergilerinde toplam 35 yazısına ulaşılmıştır.¹⁰ Eleştiri, kitap tanıtımı, soruşturma, röportaj, deneme türlerinden oluşan bu yazıların listesi için bkz. Ek-2.

3. OTAĞ DERGİSİ

Ocak 1963 - Mart 1964 yılları arasında yayımlanan *Otağ*, kapağında belirtildiği üzere “sanat-düşünce-eğitim” dergisidir. Her ayın on beşinde çıkan aylık derginin sahibi, kurucular adına Mübeccel İzmirli'dir. Esasında dergi İzmirli ile birlikte Mehmet Haşmet, İsmet Yazgan ve İsmet Kemal Karadayı tarafından kurulur ve ana yönetim kadrosunda bu dört isim vardır. Derginin ilk sayısında çıkan “Günaydın” başlıklı yazıda *Otağ*'ın ortaya çıkışı şöyle açıklanmıştır:

Kötü bir ortamda, kötü iklim olanakları içinde gelişemeyen çekirdeği aradık, taze çıktı toprak altından. Ceviz içi gibi dört perdeyle ayrılmış bölmelerinden dört yeşil uç baş vermiş, bir noktada birleşip uzamıştı, su verdik. Kuşkulu, ürkek, güçsüzlüğünü ve zayıflığını bilen, ama yaşamak isteyen, yaşamının gereğine inanan incecik bir dal çıktı toprak altında, OTAĞ... (*Otağ*, 1963, s. 2)

Özgür düşüncenin ışık tutamayacağı, çözümlenemeyeceği bir davanın olamayacağını düşünen kurucular, edebiyat dünyasındaki yerlerini şu şekilde tarif etmişlerdir:

İlerici, yenici, değerli, kalıcı, değişik ve anlamı Batılı düşünce, Doğuluca mertlik olan uygar ve Atatürkçü bir yolda, bağınazlığa (taassup) ve aşırılığa düşmeden, bir sanatçı dostun söylediğince: (kişilerin trafik levhaları gibi sağ-sol işaretleriyle damgalandıkları çevrenin) ORTAsından yürümek istiyoruz. Eskiye ağır uykusundan bilinçli bir elle çekip çıkararak onu, yapısına uygun bir biçimle ve gerçekçi bir tutumla iyiye, güzele, doğruya götürürken, yıkıcı ve sarsıcı davranışlardan korumağa çalışacağız. (*Otağ*, 1963, s. 2)

Bir sonraki sayıda açıklamalarını yetersiz bulan dergi kurucuları tekrar, hiçbir ideolojiye bağlı kalmadan, ülkede sanat alanında gördükleri açığı kapatmak istediklerini ifade ederler:

Yaşadığımız toprakları sevmiş, bu toprağın üstünde yaşayanların bozulmamış özüne gönül vermiş kimseleriz. Duygu ve düşünce ve bir yerde saygı ile sevgi ile onların mutluluğuna katılmak istiyoruz. Bu uğraşı değerlendirecek her kişiye borcumuz büyük olacak. Ama bir yerde yine saygı ve yine sevgi ile ödenecek borç. İnsancıl açıdan bir kez daha: Sanat ortamına en iyimser duygularla Günaydın. (*Otağ*, 1963, s. 20)

10 Mübeccel İzmirli'nin bu yazılarına, yaptığım detaylı arşiv taraması sonucunda ulaştım.

Derginin ilk sayısında verilen künyeye göre “sorumlu yönetmen” Tahir Öncül’dür. Yıllık abonelere 12 lira, altı aylık abonelere 6 lira olan dergi, öğretmen ve öğrencilere yıllık 10 lira, altı aylık 5 liradır. Derginin basıldığı adres ise şöyledir: “Büyük Kervan Basımevi Türbedar Sokak Aydınlar Han Cağaloğlu-İstanbul”. Beşinci sayıda künyeye, “teknik sekreter” olarak Hayat İlhan da dâhil olur. Derginin yönetim yeri olarak ise şu adres verilir: “Nuruosmaniye Caddesi Mengene Han No.58 Cağaloğlu-İstanbul”. Hayat İlhan, bir sonraki sayıda “yazı işlerini yöneten sorumlu müdür” olarak geçer. Dokuzuncu sayıya gelindiğinde “Kurucular” başlığı altında Mübeccel İzmirli’nin yanına İsmet Yazgan, Mehmet Haşmet ve İsmet Kemal Karadayı eklenir. Bir sonraki ay, “yazı işlerini yöneten sorumlu müdür” İsmet Yazgan olur.

Her sayısı 24 sayfadan oluşan derginin kapaklarında her ay farklı bir ismin sanat eseri yer alır. Sırasıyla eserlerine yer verilen isimler şöyledir: Kuzgun Acar, Henri Matisse, Roden, Van Gogh, Picasso, Kenneth Clark, Fethi Naci, Ersin Alok (sekizinci ve dokuzuncu sayıda), Gürol Sözen, Heykeltıraş Thorak, Ersin Alok, Burhan Temel, Jale Yılmazbaşar, Atillâ Karacan.

Derginin 1, 2, 3, 4 ve 13. sayılarında “Aydın Sanat Olayları” başlığı altında bir önceki aya ait resim, müzik, şiir, tiyatro, sergi, konuşma, edebiyat matineleleri, yapılan çeviriler, sinema, açık oturum ve yeni çıkan yayınlar hakkında bilgi verilir. 5. sayıda bu girişin yerine “Bu Sayıda” başlığı altında, sayıda yer alan kişilerin ismi yazılır. 7. sayı, Ahmet Haşim ve Tanburi Cemil Bey’in ölümü anısına hazırlandığından, “Sayın Okuyucularımız” başlığı altında derginin içeriği hakkında bilgi verilir.

SONUÇ

Türk edebiyatına -sayısı az da olsa- eserleriyle katkı sağladığını düşündüğüm Mübeccel İzmirli, değeri gün yüzünü çıkamayan yazarlarımızdandır. Yirmili yaşlara doğru edebiyata ilgisi artmaya başlayan Mübeccel İzmirli, sağlığıyla ve maddi koşullarıyla ilgili sıkıntılar yaşasa da edebiyattan kopmamıştır. Zaman zaman sessizlikleri olsa da öykü, şiir ve dergi yazılarıyla üretmeye devam etmiştir.

Kendini “hayal kırıklıklarının şairi” olarak tanımlayan İzmirli, şiirlerinde kadın duygularını, hüznünü, umudunu dile getirmek istemiştir. Kadının iç dünyasını göstermeye çalışan İzmirli, bunu yaparken tema olarak en çok aşktan yararlanmıştır. Aşkın verdiği mutluluk, hayata bağlayışı, kırgınlıkları, acıları onun beslendiği kaynaklar olmuştur. Geçmiş de İzmirli’nin şiirinin diğer önemli kaynağıdır. Bu geçmiş bazen bireysel yaşamıyla ilgili olabileceği gibi bazen sanat ve toplum tarihiyle ilgili de olabilmiştir. Öykülerinde ekonomik sıkıntıların etkilerini dile getiren İzmirli, bunu kadınların yaşadığı problemler üzerinden irdelemiştir. Düşüncelerini daha iyi verebilmek için yenilik arayışına giren İzmirli, bilinç akışı, iç monolog tekniklerini denemiştir. Öykülerinin teması, kadın erkek ilişkileri üzerinedir. Kadınların karşı karşıya kaldığı sorunlar, kadının erkeğin gözünde cinsel bir obje olarak konumlanması, erkeğe duyulan sevginin hayal kırıklığıyla sonuçlanması gibi durumlar sıklıkla işlediği meseleler arasında olmuştur.

Mübeccel İzmirli, üzerinde çok durmasa da çocuklar için iki çalışması bulunmaktadır. 1981 yılında yayımlanan ilk kitap *Mavi Çamlar Ülkesi*'nde ile çocuklara yardımlaşma, sevgi, sorumluluk gibi konularda mesaj vermek istemiştir. 1983 yılında yayımlanan *Ay Kız ile Gün Oğlan*'da ise sevginin önemini, zorlukları aşmada insanlara yardım ettiğini anlatmıştır. Biyografi kitabı olan *Muhteşem ve Yalnız Bir Ağaç Kurdu* ile Mübeccel İzmirli, millî ve geleneksel sanat dalının ustası Âtîf Özbilen hakkında derli toplu bir çalışmanın edebiyat tarihinde yer almasını istemiştir. Hiçbir ideolojiye dayandırılmayan, tek amacının sanat ve edebiyata hizmet etmek olduğu söylenerek çıkarılan *Otağ* dergisi, kısa sürse de Mübeccel İzmirli'nin en çok emek verdiği işlerden biridir. Güncel edebi gelişmelere, sanatsal faaliyetlere, eğitimle ilgili yazılara yer verilen dergi, her ayın 15'inde 24 sayfa şeklinde çıkmıştır.

Edebi sahada varlığını daha çok 1960-1970 yılları arasında hissettiren Mübeccel İzmirli, çeşitli dergilerde kaleme aldığı yazılarla da Türk edebiyatında yerini almıştır. *Ataç, Otağ, Çatı, Varlık, Yelken, Yeni İnsan ve Yeni Ufuklar* dergilerinde toplam 35 yazısı bulunan İzmirli'nin bu çalışmalarının neredeyse hepsi edebiyatla ilgilidir. "Sanatçılarla Konuşmalar" başlığıyla yaptığı röportaj serisi, bu yazıların büyük bir kısmını oluşturur. Aşk ve Bâbiâli üzerine yazdığı denemelerinin dışında kitap eleştirileri de kaleme almıştır. *Yelken* dergisinde sadece iki sayı görülse de "Kadınlık ve Kadın" başlıklı soruşturması oldukça dikkat çekicidir. Kadınların toplumsal hayattaki konumu üzerine yazarlara sorduğu sorular, İzmirli'nin kadın haklarını koruma meselesinde ne kadar cesur olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Bu çalışmada Türk edebiyatında üzerinde yeterince durulmamış bir isim olan Mübeccel İzmirli, edebi hayatı temel olmak üzere tüm yönleriyle anlatılmaya çalışılmıştır. İzmirli'nin hayatına ve edebi ürünlerine bakıldığında kendisinin kıyıda köşede kalmasının nedenleri arasında, çocukluğundan itibaren uğraştığı hastalığı gösterilebilir. 14 yaşında yakalandığı sindirim sistemindeki "amansız hastalık" hayatı boyunca peşini bırakmamış, ömrünün son iki yılını hastanede geçirmesine ve sonunda bağırsak kanserinden ölmesine neden olmuştur. Bu durum, özellikle 1970'ten sonra maddi sıkıntıların da eklenmesiyle uzun sessizlikler yaşatmış, İzmirli'yi kendi kabuğuna çekmiş olabilir. Bunun yanı sıra kendisinin üzerinde durduğu bir başka sebep, dönemin edebiyatına hâkim olan erkekler olduğu düşünülebilir. Öykü ve şiirlerinde sıklıkla erkek egemen anlayışa eleştirilerde bulunan yazara göre erkek, ne yaparsa toplum tarafından aklanmakta, kadının kendini birey olarak kabul ettirmesi zorlaşmaktadır. Böyle bir ortamda kadının var olması imkânsızlaşır. Nitekim yakın arkadaşı Afet Muhteremoğlu'nun İzmirli'ye ithaf ettiği "Ölü Bir Kadın Yazar" öyküsünün konusu da bu durumu destekler. Öykünün yazar kadın karakteri, erkeklerin başrol üstlendiği bir edebi çevrede günbegün ölüme gitmektedir. Keza Muhteremoğlu da değindiği bu noktalarla Mübeccel İzmirli'yi kastettiğini dile getirmiştir. Tüm bu ihtimallere rağmen İzmirli'nin yirmi yıllık bir zaman diliminde ortaya koyduğu edebi ürünler oldukça fazladır ve üzerinde daha fazla durulmayı hak etmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Ağaoğlu, N., Saral Z. (2013). *Edebiyatımızda kadın yazarlar sözlüğü*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Ar, B. (2011). *Afet Ilgaz'ın hikâyeciliği*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Can, A. (1969). Karşılama. *Yelken*. S. 144, 2.
- Dizdaroğlu, H. (1967). Sabah geçidi. *Türk Dili*. S. 191, 893-895.
- Halıcı, M. (1967). Sabah geçidi. *Çağrı*. S. 114, 24-6.
- Hançerlioğlu, O. (1985). *Felsefe ansiklopedisi – Kavramlar ve akımlar (Cilt 7)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hepçilingirler, F. (1983). Sabişi. *Kıyı*. S. 18, 19-26.
- İzmirli, M. (1963). *Gök katında kaza*. İstanbul: Otağ Yayını.
- İzmirli, M. (1969). Orman kebabı. *Varlık*. S. 664, 18.
- İzmirli, M. (1977). *Muhteşem ve yalnız bir ağaç kurdu*. İstanbul: Çeltüt Matbaacılık.
- İzmirli, M. (1981). *Mavi çamlar ülkesi*. İstanbul: May Yayınları.
- İzmirli, M. (1983). *Ay kız ile gün oğlan*. İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- İzmirli, M. (2010). *Sabah geçidi*. İstanbul: Notos Kitap.
- İzmirli, M. (2000). Feriha Aktan'a mektup. *Türk Dili Dergisi*. S. 80, 53.
- Kaya, H. (2016). *Ülkü Tamer şiirinde yapı ve izlek*. (Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi. Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sivas.
- Körükçü, M. (1967). Sabah geçidi. *Varlık*. S. 695, 13.
- Kutsi, T. (1963). Hayal kırıklıklarının gerçek şairi. *Çatı*. S. 8, 10.
- Lekesiz, Ö. (1999). Mübeccel İzmirli'yi aramak. *Hece*. S. 25, 73-76. Lekesiz, Ö. (2001). *Yeni Türk Edebiyatında Öykü 4*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Muhteremoğlu, A. (1968). Mübeccel İzmirli ile. *Varlık*. S. 709, 8-9.
- Otağ* (1963), S. 1, 1.
- Otağ* (1963), S. 7, 12.
- Özata Dirlikyapan, J. (2017). *Kabuğunu kıran hikâye-Türk öykücülüğünde 1950 kuşağı*. İstanbul: Metis.
- Özben, R. (1982). Mübeccel İzmirli kazası. *Kıyı*. S. 14, 4.
- Say, Ö. (1995). *1960-1980 Arası Türk hikâyeciliğinde yabancılaşma kavramı*. (Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Süreya, C. (1982). Mübeccel İzmirli. *Gösteri*. S. 22, 37.

Şahin, K. (1963). Gök katında kaza ve bağıriyorum. *Su*. S. 30, 14

Tosun, N. (2016). *Öykümüzün sınır taşları*. İstanbul: Dedalus.

Türk Dünyası Edebiyatçıları ansiklopedisi (2004). Cilt IV, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, s.254.

Uyguner, M. (1964). Gök katında kaza. *Varlık*. S. 614, 14.

Varlık Yıllığı 1963 (1962). İstanbul: Varlık Yayınevi.

Yelken (1969). S. 148, 3.

Kişisel Görüşmeler

İlgaz, D. (29.06.2018). Kişisel görüşme. Düzce.

Hepçilingirler, F. (19.06.2018). Kişisel görüşme. İstanbul.

Lekesiz, Ö. (10.09.2018). Kişisel görüşme. İstanbul-Beyoğlu.

Ek-1: Mübeccel İzmirli'nin Bazı Şiirleri

Ozan Tutkusu

Evreninde bir yıldız olmalıyım
Kayan, uzaklaşan maviliklerce...
Ve gönülce, Hakça, tutkuca büyük
Dilekler geçmeli umutlarından
Dudaklarında dua olmalıyım...

Karanlığın kapalı gözlerinde
Mutluyum, sabaha inanan ben,
Göksel müjdelerle ne istiyorsan
Yarınlarla, yarınlarla doluyum...

Sen gözleri tesadüfen göklerde
Tanrısal düşlere dalmış ozan
Düşleriyle doğuştan sarhoş adam
Bekle, dur, kapama gözlerini!..
Sönmüş bir gezegen ışıyacaktır
Dudaklarımla bahar üflediğim
Düşlerinde belki sabah olamadan...

Ben senin hislerine doğmuş
Evreninde bir yıldız olmalıyım
Dilekler geçmeli umutlarından
Kayan, uzaklaşan maviliklerce
Dudaklarında dua olmalıyım...

Veфа Bozacısı

Bir pastahane vardı, hatırlar mısın?
Bulvarın Saraçhane yakasında
“Günseli” diye?..
Acemi tutkumuzu utanırdık da söylemeye
Az ışıklı duvarların gerisinde
Arkadaşız derdik...

Ayıp gelirdi, güç gelirdi evi atlatması,
Yok, sevişmenin de o türlüünü bilmezdik ya
Sonra limon çiçekleri

Ve som altından bir halkanın
 Zırlı namus güvencesinde
 Öğrendim hilekârca sevinmesini...
 Akşam, işte... onsekizotuz sularında saatlerin
 Düşerek karanlıklara
 Örumcekli korkulardan
 Sana “allahâısmarladık”, derdim
 İstemeye istemeye...

İkimiz de küçük kâtip
 (Yani işçi!), bir zamanlar,
 Ah, ne dolaplar çevirirdim mösyö jak’a
 Saat onyediden önce bıraksın diye...
 Sonra üstümde karlar birikir
 Ayaklarıma sular dolar koşmaktan
 Yenikapı’dan genellikle
 Yenikapı’dan, Yenikapı’dan gelirdim ekseriye.
 Morarmış yüzümle, içimle, ellerimle
 Her yerim sızlarcasına
 Her seferinde benzersin kuşlarla
 Girerdim içeriye...

Bir anlayışlı adamdı garsonumuz
 Bilirdi, evcilik oynar gibi
 Hüznü denediğimizi
 Ki... boş saklama telaşında dipteki masamızı
 Sen gözlerinde kaygılarla
 Ve çocukça yangınımız ellerinde
 Isınsın diye tutardın ellerimi
 Susardın, titrediğini anlarım diye...

Bir tütsü dalgalanırdı havada
 Yavaştan pikapta “Mofazenia”
 Aklında hani hep o saatlerde
 Onu bizim için çalarlardı
 Ve yarınlar çiçeğe dururdu hep...
 İçtiğimiz çayda...

Geçen gün yolum düştü de gördüm
 Vefa bozacısı açmış yerinde,
 Ben... evlendim..., çoktan ayrıldım...,

İki kızın olmuş senin,
Çocukluk aşkımız, rüyalarımızla GÜNSELİ'nin
Şimdi yeller eser yerinde...

Güzellik

Bir yerde kul..., bir yerde şeytan,
Bir bilinmeyen çağda belki Tanrı,
Bir yerde hem var eden
    Ve hem de var olan...
Ağrılar geceler boyu güllerle
Düşen zamana bir bir avucumuzdan
En kopuk inançların dilinde kan ağlayarak
Ezilen bir yürek gibi vururken,
Önemli değil artık
    Ne sevgi,
    Ne yaşamak,
    Ne ölüm,
    Ne kin,
Bir yerde hepsi yalan...
Evrende en ala gerçek yanılgılardır...
    Öncesi boş,
    Sonrası yok.
Hikâyesi çok eski bir zamandan.....

Ek-2: Mübeccel İzmirli'nin Süreli Yayınlarıdaki Yazıları

- İzmirli, M. (1962). Kuyularda. *Ataç*, 4, 31-32. (eleştiri-kitap değerlendirme)
- İzmirli, M. (1963). Ağlama N'olur. *Otağ*, 1, 15. (eleştiri-kitap değerlendirme)
- İzmirli, M. (1963). O Sevi Denen. *Otağ*, 5, 21-23. (deneme)
- İzmirli, M. (1963). Leyli Kadınlar. *Otağ*, 7, 12, 22-23. (deneme)
- İzmirli, M. (1964). Bağıriyorum. *Çatı*, 13, 17,20. (eleştiri-kitap değerlendirme)
- İzmirli, M. (1964). Eğiten Bâbiâli. *Çatı*, 15, 3-4, 22. (deneme)
- İzmirli, M. (1964). Sanatçılarla Konuşmalar – Muazzez Menemencioğlu. *Varlık*, 614, 8. (röportaj)
- İzmirli, M. (1964). Sanatçılarla Konuşmalar- Sennur Sezer'le. *Varlık*, 617, 9. (röportaj)
- İzmirli, M. (1964). Sanatçılarla Konuşmalar – Gülten Akın'la. *Varlık*, 621, 22. (röportaj)
- İzmirli, M. (1964). Sanatçılarla Konuşmalar – Melisa Erdönmez'le. *Varlık*, 622, 22. (röportaj)
- İzmirli, M. (1964). Sanatçılarla Konuşmalar – Türkân İldeniz'le. *Varlık*, 626, 22-23. (röportaj)
- İzmirli, M. (1964). Sanatçılarla Konuşmalar – Ulvi Uraz. *Yelken*, 94, 18-21. (röportaj)
- İzmirli, M. (1964). Sanatçılarla Konuşmalar – Jülide Gülizar'la. *Varlık*, 628, 10. (röportaj)
- İzmirli, M. (1964). Sanatçılarla Konuşmalar – Âfet Muhteremoğlu ile. *Varlık*, 634, 10. (röportaj)
- İzmirli, M. (1964). Sanatçılarla Konuşmalar – Mehrizat Poyraz ile. *Varlık*, 635, 18. (röportaj)
- İzmirli, M. (1964). Sanatçılarla Konuşmalar – Yıldız Kenter'le. *Varlık*, 636, 7. (röportaj)
- İzmirli, M. (1965). Sanatçılarla Konuşmalar – Demir Özlü. *Varlık*, 638, 12. (röportaj)
- İzmirli, M. (1965). Sanatçılarla Konuşmalar – Mehmet Seyda. *Varlık*, 639, 18. (röportaj)
- İzmirli, M. (1965). Sanatçılarla Konuşmalar – Ergin Kolbek. *Yelken*, 98, 19-21. (röportaj)
- İzmirli, M. (1965). Rüknettin Resuloğlu Söylüyor. *Yelken*, 100, 24-26. (röportaj)
- İzmirli, M. (1965). Sanatçılarla Konuşmalar – Meral Çelen. *Yelken*, 101, 20-23. (röportaj)
- İzmirli, M. (1965). Batı Yakasından Notlar – Melisa Erdönmez'le Konuşma. *Yelken*, 102, 21-25. (röportaj)
- İzmirli, M. (1965). Dergiler Arasında. *Yelken*, 103, 15-18. (dergi değerlendirme)
- İzmirli, M. (1965). Elif Naci ile Konuşma. *Yeni İnsan*, 11, 14-15. (röportaj)

- İzmirli, M. (1965). Sanatçılarla Konuşmalar – Sevgi Nutku. *Yelken*, 106, 18-19. (röportaj)
- İzmirli, M. (1966). Sanatçılarla Konuşmalar – Nezihe Meriç. *Varlık*, 663, 10. (röportaj)
- İzmirli, M. (1966). Sanatçılarla Konuşmalar – Celâl Çumralı. *Yelken*, 110, 23-25. (röportaj)
- İzmirli, M. (1966). Sevim Burak. *Yeni Ufuklar*, 167, 57-62. (röportaj)
- İzmirli, M. (1966). Yayımcılarımız Ne Söylüyor – Vedat Günyol. *Yelken*, 116, 11-12. (röportaj)
- İzmirli, M. (1967). Kadınlık Durumu ve Kadın Yazarlarımız. *Yelken*, 128, 14-20. (soruşturma)
- İzmirli, M. (1968). Kadınlık ve Kadın. *Yelken*, 132, 14-18. (soruşturma)
- İzmirli, M. (1969). “Toprak” Üstün. *Yelken*, 145, 23-25. (eleştiri-kitap değerlendirme)
- İzmirli, M. (1969). Nasıl Yazıyorlar. *Yelken*, 150, 18-21. (kendisiyle yapılan röportaj)
- İzmirli, M. (1980). Kan, Su Kesince. *Varlık*, 877, 13-14. (eleştiri-kitap değerlendirme)
- İzmirli, M. (1982). Kuytulardan Gök Katına. *Varlık*, 900, 43-45. (eleştiri-kitap değerlendirme)